

פליגי בה רב הונא ורבי ירמיה בר אבא. חד אמר — עולה, וחד אמר — אינו עולה.

ובהכי פליגי:

מאן דאמר עולה — דהא קרי ככל הקרואין.

ומאן דאמר אינו עולה — כדעולא.

דאמר עולא: מפני מה המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה?

מפני כבוד תורה, שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה.

וכיון דמשום כבוד תורה הוא דקורא בתורה, ולא חובה הוא — למנינא לא סליק.

מיתביבי: המפטיר בנביא, לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין, כנגד שבעה שקראו תורה.

ואם איתא דהמפטיר אינו עולה למנין הקרואין, אלא קורין שבעה מלבדו, הא עשרים וארבעה פסוקין הויין כנגד הקרואין, דהא שמונה הם! ?

ומתצינן: כיון דמשום כבוד תורה הוא

דעולה, לקרות כנגדו בנביא — נמי לא בעיי⁵⁹. כג-ב

מתקיף לה רבא: זחרי הפטרת "עולותיכם ספרו" [היא הפטרת פרשת צו], דלא הויין עשרין וחד פסוקין — וקרינן?!

ומתצינן: שאני התם — דסליק עניינא [שמסתיים העניין] קודם עשרין וחד פסוקין, ולהכי לא קרינן טפי.

ותמהינן: והיכא דלא סליק עניינא — לא פחתין מעשרים ואחד פסוקין?

והאמר רב שמואל בר אבא: זמנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרבי יוחנן, וכי הוה קרינן עשרה פסוקי בהפטרה — אמר לן רבי יוחנן: אפסיקו!

ומתצינן: מקום שיש תורגמן — שאני, משום דאיכא טרחא דציבורא אם יקראו הרבה⁶⁰.

דתני רב תחליפא בר שמואל: לא שנו דאין פוחתין מעשרין וחד פסוקין, אלא במקום שאין תורגמן. אבל מקום שיש תורגמן — פוסק היכא דסליק עניינא, ואף אי לית בה כ"א פסוקין⁶¹.

מה שקראו הראשונים, כנגדו — לא בעינן! ? אלא, הוכיחו מכאן הראשונים, דבימי התנאים היה המפטיר קורא מה שלא קראו הראשונים. ותמהו אמאי נשתנה המנהג. עיי"ש.

60. כך פירש רש"י. ובר"ן כתב, דבהדי תרגום — הוה עשרים פסוקים, ופסוק אחרון שחוזר וכופל אשורית — קרי עשרים ואחת. וכך הוא ברמב"ם [פיי"ב מהל' תפילה הי"ג].

61. אבל בעינן לכל הפחות " פסוקין. ובירושלמי גרסינן דסגי בג' פסוקין.

דווקא בשמיני — משום "ברוב עם הדרת מלך". אבל ודאי שעולה למנין הקרואין. ועיי' בתוס' בתענית [כ"ט ע"ב, ד"ה בשני], שהוכיחו מברייתא דהתם, דמפטיר עולה למנין שבעה.

59. הקשו התוס' והרא"ש, לפי מנהגנו שאנו נוהגין בכל שבתות השנה, שהמפטיר חוזר וקורא מה שקראו הראשונים, ואין קורא כלל אח"כ, אם כן, מאי קא משני: "כיון דמשום כבוד התורה הוא — כנגדו נמי לא בעינן", היה לו לומר בפשיטות, דכיון דאין קורא — אלא

מתניתין:

אין פורסין על שמע, דהיינו, אם באו מנין אנשים לבית הכנסת לאחר שקראו הציבור קריאת שמע, עומד אחד, ואומר קדיש, וברכו⁶², וברכה ראשונה של קריאת שמע⁶³ [“פורסין” מלשון פרוסה, דהיינו חצי הדבר⁶⁴],

ואין עוברין לפני התיבה [שליח ציבור]⁶⁵,

ואין הכהנים נושאים את כפיהם⁶⁶,

ואין קורין בתורה בציבור,

ואין מפטירין בנביא,

ואין עושין מעמד ומושב למת, שכשהיו נושאים את המת לקברו, היו יושבין לבכותו — ועומדין, וכך היו עושין שבע פעמים, והרוצה להספידו — סופדו,

ואין אומרים ברכת אבלים, דהיינו ברכת רחבה [ובגמרא יתבאר מאי היא],

וכן אין עושין תנחומי אבלים, דהיינו, שכשהיו חוזרין מן הקבר, היו עומדים ומנחמים את האבל,

62. כתב הריטב"א, דמה שנוהגין בקצת מקומות לומר ברכו אחר תפילה, מפני שקצת בני אדם לא היו שם בפתחות ברכות — טעות הוא. שלא תקנו לומר ברכו — אלא בראשי ברכות. וכן הביא הב"י [סי' קל"ג] בשם הריב"ש. ועיי' במחבר [סי' קל"ג] ובמ"ב שם.

63. כך פירש רש"י. והרמב"ם בפירושו המשניות כתב, דפורסין — הוא מלשון פריסה והצעה [ובהגה"מ על הרמב"ם מביא, ד"פורס" היינו "מברך" בארמית]. והיינו שיסדר אדם אחד את ברכת יוצר המאורות ואהבה רבה. ועיי' מה שכתבו בתוס' ובראשונים.

64. כך פירש רש"י. והמאירי כתב, ד"פורסין" — לשון מברכין הוא. כדמתרגמינן לקרא ד"כי הוא יברך הזבח" — "ארי הוא יפרוס על דבחה" [שמואל א' פרק ט' פסוק י"ג. ובתרגום שלפנינו איתא: "ארי הוא פריס מזונא"].

65. כך פירש רש"י, וכ"כ הרע"ב. אבל הר"ן כתב, דקאי אדלעיל, אפורסין על שמע. דאחר

חסיים הפורס את הברכה הראשונה של ק"ש, היה מתחיל את תפילת שמו"ע, לפי שיש בה קדושה, כדי להוציא מי שלא שמע קדושה יד"ח. וכתב התפארת ישראל, די"א שהיו אומרים אבות וגבורות וקדושה, וי"א שהיו אומרים כל השמונה עשרה ברכות. והאי דאפסיק להו בתרתי, אין פורסין, ואין עוברין לפני התיבה, מפרש בירושלמי, דקמ"ל, דאם התחיל לפרוס בעשרה, ואח"כ הלכו להם — גומר.

66. כתב הרשב"א, דה"ט דבעינן עשרה, משום שמזכיר את השם, שאומר: "יברכך ה' וישמרך וגו'", והו"ל כזימון דבעינן י' משום שאומר "נברך לאלקינו", כדלקמן בגמ'.

והר"ן כתב, דהטעם הוא משום דאין דבר שבקדושה — פחות מעשרה. וילפינן לה מדכתיב בברכת כהנים: "כה תברכו את בני ישראל", וכתוב: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". ומהאי קרא ילפינן להלן, דאין דבר שבקדושה — פחות מעשרה. ועיי' בעמק ברכה.

ובטורי אבן תמה, אמאי לא נימא דטעמא משום דהוי דבר שבקדושה? דהא זה הטעם דאין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התיבה —

וכן אין מברכין ברכת התנים, דהיינו שבע ברכות,

ואין מזמנין על ברכת המזון בשם, דהיינו, לומר: "נברך אלקינו",

כל הדברים הללו — אין עושין אותם בפחות מעשרה בני אדם.

ובפדיון קרקעות של הקדש⁶⁷ — בעינן עשרה, תשעה מהם ישראלים — וחד כהן.

ואדם, אם בא להפדות מיד הקדש — דינו כיוצא בהן, כקרקעות [ובגמרא מפרש לה היאך אדם קדיש].

גמרא:

מנא הני מילי דבעינן עשרה?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: דאמר קרא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל". ודרשינן: כל דבר שבקדושה — לא יהא נעשה בפחות מעשרה⁶⁸.

מאי משמע, היכי משתמע מהך קרא האי מלתא?

דתני רבי חייא: אתיא בגזירה שוה ד"תוך" — "תוך".

דכתיב הכא: "ונקדשתי בתוך בני ישראל", וכתיב התם, במעשה קורח: "הבדלו מתוך העדה".

ואתיא מעשה קרח בגזירה שוה: "עדה" — "עדה" ממרגלים. דכתיב התם, במרגלים: "עד מתי לעדה הרעה הזאת".

מה להלן, במרגלים — עשרה הוו, שהרי היו שנים עשר מרגלים, ויצאו יהושע וכלב מכלל "עדה רעה", שהרי לא היו באותה עצה, אף כאן, במעשה קרח — עשרה.

והשתא ילפינן מקרח, בגזירה שוה ד"תוך" — "תוך", לדבר שבקדושה, דכתיב ביה: "ונקדשתי בתוך בני ישראל", דבעינן ביה עשרה.

שנינו במשנתנו: ואין עושין מעמד ומושב בפחות מעשרה.

מאי טעמא?

כיון דבעי הממונה למימר להו לאותן מנחמים: "עמדו יקרים עמודו, שבו יקרים שבו" [דהיינו, שלאחר שהיו יושבין מעט, היה אומר להם הממונה: עמדו ולכו למקום אחר. רשב"ם בבבא בתרא דף ק' ע"ב], בכציר מעשרה — לאו אורח ארעא להטריח שליח לכך, לקרותן "יקרים". דאם כן, מה הנחת למרובין?!

67. רש"י פירש, דמיירי בבא לפדות קרקע מהקדש. אבל הרמב"ם בפיה"מ כתב, דמיירי בהקדש שבא לגבות חובו מקרקע הדיוט.
68. כתב בשו"ת הר"י מיגש [סימן קל"א]: "אם רצה נשיאת כפיים — דאורייתא קשה מהכא, הרי נשיאת כפיים — דאורייתא היא, ובעינן עשרה!"

בפחות מי', כדאיתא לקמן בגמ'.
ובמהרי"ל [מנהגים, הל' שופר] כתב: "תקיעת שופר א"צ מנין. כי זה הכלל: כל דבר דאורייתא — א"צ מנין". ולכאור' קשה מהכא, הרי נשיאת כפיים — דאורייתא היא, ובעינן עשרה!"

שנינו במשנתינו: ואין אומרים ברכת אכלים וברכת חתנים.

והוינן בה: מאי ברכת אכלים?

ומבארין: ברכת רחבה. דהיינו, שכשהיו מברין את האבל, היו עושין סעודה ראשונה ברחבה, ושם היו מברכין [כדאמרינן במס' כתובות דף ח' ע"ב, עיי"ש]. וע"ע בתוס' הכא].

דאמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן: ברכת אכלים — מברכין בעשרה, ואין אכלים מן המנין, שהרי אומרים ברכה מיוחדת לאכלים בפני עצמן, ולמנחמין בפני עצמן, ואין כוללין אותן יחד [כדאמרינן התם במס' כתובות].

ברכת חתנים — בעשרה, וחתנים מן המנין⁶⁹.

שנינו במשנתנו: ואין מזמנין על המזון בשם פחות מעשרה.

מאי טעמא:

כיון דבעי למימר: "נברך לאלהינו"⁷⁰, בכציר מעשרה — לאו אורח ארעא למימר ברכה בשם.

שנינו במשנתנו: והקרקעות תשעה וכהן, ואדם — כיוצא בהן.

מנא הני מילי דבקרקות בעינן תשעה וכהן?

אמר שמואל: עשרה "כהנים" כתובים בפרשה דהקדשות. חד "כהן" — בעינן לגופיה, למימר דבעינן כהן בפדיון קרקעות הקדש. ואידך קראי ד"כהן" — הוי מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט — אלא לרבנות, דאפילו ישראל מהני. להכי בעינן תשעה ישראלים — וחד כהן⁷¹.

ומקשינן: ואימא דבעינן חמשה כהנים וחמשה ישראלים, דהא כהן שני שכתוב בפרשה — למעוטי אתא, אבל כהן שלישי

שכשהוא קורא אותם בניגון — הוי כאדם הקורא אותם, ויצא מכלל מה שאמרו: כל דבר שבקדושה — לא יהא בפחות מעשרה. וכזה הוורו הגאונים ז"ל.

וכ"כ בשו"ע [סי' נ"ט ס"ג], גבי קדושה שביוצר, דראוי לזוהר ביחיד האומרה, לאומרה בניגון וטעמים כקורא בתורה. וכן היא מסקנת המ"ב שם [ס"ק י"א]. עיי"ש.

69. כתב המאירי, דהיינו משום שהכל לשמחה נתקן, והרי הוא [החתן] בכלל הברכה. ועיי' בספר זכרון שמואל [להגר"ש רוזובסקי] סי' כ"ד, מה שכתב בזה.

70. בתוס' בברכות [מ"ט ע"ב, ד"ה נברך] כתבו,

דצריך לומר "נברך אלקינו" בלא למ"ד, דלא מצינו גבי ברכה לשון זה.

71. הקשו תוס', אמאי לא בעינן אחד עשר, הא אין ב"ד שקול?

ותירץ הריטב"א והרשב"א, דשאני הכא שפרט הכתוב בהדיא י'. ואילו היה צריך עוד אחד — היה הכתוב פורט אותו.

ובשם הגרי"ז מתרצים, דבשומא לא שייך הענין של ב"ד שקול. דהא טעמא דאין ב"ד שקול הוא כדי שיתקיים הכתוב "לנטות". אבל בשומא הרי יכולות להיות כמה דעות, וא"כ, אפילו אם נוסיף עוד אחד, אכתי אין זה ודאי שתהיה הכרעה, דשמא הוא יאמר שומא אחרת. וכדבריו משמע ברמב"ם בפיה"מ, שכתב,

מתנתיון:

הקורא בתורה, לא יפחות משלשה פסוקים.

ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד, כדי שלא יטעה המתורגמן, שהרי הוא מתרגם על פה, ועלול לטעות⁷⁴.

ובנביא — יכול לקרוא למתורגמן אפילו כד-א שלשה פסוקין אם ירצה, דלא אכפת לן אם יטעה, דהא לא נפקא מקריאת הנביא הוראה.

ואם היו שלשתן, שלשת הפסוקין, שלש פרשיות [ובגמרא מפרש היכא משכחת לה שקורא שלשה פסוקין בשלש פרשיות] — קורין ומתרגמין אחד אחד.

מדלגין בקריאת הנביא מפרשה לפרשה.

ואין מדלגין בקריאת התורה, משום שהשומע את הקורא מדלג ממקום למקום — אין דעתו מיושבת עליו.

ועד כמה הוא מדלג בנביא?

— כבר לא בעינן ליה למעוטי, אם כן, אמר קרא דבעינן עוד כהן, וכן בכולן, חד למעוטי ולמימר דסגי ישראל, וחד למימר דבעינן עוד כהן?!?

ומסקינן: קשיא.

שנינו במשנתנו: ואדם הבא להפדות — כיוצא בהן.

ותמהינן: אדם מי קרוש⁷²?

אמר רבי אבהו: באדם האומר: "דמי עלי" מיירי.

דתניא: האומר "דמי עלי", שמין אותו כעבד ונותן דמיו להקדש.

ועבד — הא איתקש לקרקעות⁷³. דכתיב בהו: "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה".

ולהכי, כי היכי דבקרקעות — בעינן עשרה, הכי נמי באומר "דמי עלי", ששמין אותו כעבד — בעינן עשרה.

73. תוס' מפרשים דשמין אותו כעבד עברי. והקשו, הא דווקא עבד כנעני אתקש לקרקעות, אבל עבד עברי — לא מצינו בשום מקום דאתקש! אבל המהרש"א כתב, דודאי דהך דשמין אותו כעבד — היינו כעבד כנעני. וכ"כ הר"ח בסנהדרין [ט"ו ע"א]. ועיי' רש"י ורא"ש ריש פרק החובל, וש"ך חו"מ [סי' צ"ה סעיף י"ח].

74. כך פירש רש"י. ובר"ן כתב, דה"ט לפי שהתורה צריך שיבינוה יפה.

דבעינן שיסכימו כולן לדעה אחת. ואין זה מתורת ב"ד, אלא שומא. וכן ביאר באבי עזרי [פ"ח מערכין ה"ב], דאם לא הסכימו כולם לשומא — לא חשיב עשרה, דע"י מה מצטרפין!

72. הקשו התוס', אמאי לא קאמר דמיירי בעבד כנעני, שיכול אדם להקדישו [ועבד כנעני איקרי אדם, כדאיתא בפרק השולח. עיי' בתוס' ראיתם]!?

ותירצו, דאם כן, הוה בעינן דווקא שלשה, ולא עשרה. כדאיתא בירושלמי, גזירה שמא ישמעו ויברחו.